

Ook onder de miljoenpoten bevinden zich exoten

Jan van Leeuwen, EIS Kenniscentrum Insecten

Met de toenemende 'bioglobalisering' neemt het aantal meeliftende geleedpotigen met sierplanten en gewassen toe. Exotische miljoenpoten, een groep die zich graag laat verspreiden met de bodem in plantenspotten, krijgen weinig aandacht. Ze leven verborgen en zijn vaak lastig te determineren. Hoewel de dieren waarschijnlijk weinig impact hebben, is het zaak om ook deze dieren in de gaten te houden.

Sierteelt en gewassen

Nederland is van oudsher gericht op internationale handel. Ook vandaag de dag is Nederland een groot distributieland en één van de meest 'verbonden' landen ter wereld. Zo heeft ons land zeer grote internationale bloemenveilingen, waar levend materiaal uit alle hoeken van de wereld wordt aangevoerd, verhandeld, met elkaar in contact komt, en weer wordt doorgevoerd. Ook de handel in bomen en gewassen is omvangrijk.

Geleedpotigen liften mee

Met de alsmaar toenemende 'bioglobalisering' vallen er voor vele exotische geleedpotigen steeds meer natuurlijke barrières weg. Passieve verspreiding via plantenmateriaal is een zeer belangrijk aanvoertroute van exotische geleedpotigen (insecten, spinachtigen, miljoen- en duizendpoten). Er is een constante stroom aan meldingen van nieuwe soorten. Vaak schoppen de soorten het niet verder dan een incidentele import, maar het komt steeds vaker voor dat er toch langdurige vestigingen optreden, zonder twijfel geholpen door het opwarmende klimaat.

Miljoenpoten

Ook miljoenpoten vormen een onderdeel van de toegenomen groep exotische geleedpotigen in Nederland. Deze dieren worden waarschijnlijk alleen met plantenmateriaal geïmporteerd. Ons land kent inmiddels officieel al tien exotische soorten. Miljoenpoten kunnen relatief makkelijk worden getransporteerd in de grond of tussen schors van planten. De ondertussen steeds bekendere, uit Oost-Azië afkomstige kasplatrug (*Oxidus gracilis*) is een typisch voorbeeld hiervan. Deze soort wordt inmiddels vrij vaak buiten kassen aangetroffen en vestigt zich op steeds meer plekken. De andere exotische soorten worden gevonden in verwarmde kassen (6 soorten), komen voor in de vrije natuur (1 soort) of zijn alleen bekend van incidentele importgevallen (1 soort).

Zeer recent heeft ook een nieuwe, nog ongepubliceerde soort de kop opgestoken, namelijk een *Chondrodesmus*-soort, uit de familie *Chelodesmidae*, die voorlopig als *Chondrodesmus* cf. *riparius* door het leven gaat. *Chondrodesmus* is een groot genus uit tropisch Amerika waarvan ongeveer 40 soorten

De kasplatrug (*Oxidus gracilis*). (Foto: Marco de Haas)

beschreven zijn en exacte determinatie dan ook vaak lastig blijkt te zijn. In Europa zijn in de afgelopen 20 jaar in Zweden, Noorwegen, Denemarken en Duitsland meerdere waarnemingen gedaan van *Chondrodesmus* cf. *riparius*, vrijwel allemaal binnenshuis in plantenspotten met daarin palmen zoals dwergdadel palm (*Phoenix roebelenii*) of goudpalm (*Areca*). Veel van de palmen met deze meelifters waren afkomstig uit woonwarenhuis IKEA, waar het nieuws over het beest voor de nodige

onrust zorgde onder het personeel. Niet heel gek, want een zes centimeter lange, donkere, brede miljoenpoot met felgele flanken is behoorlijk indrukwekkend voor Noordwest-Europese begrippen. Onder Duitse miljoenpotenhouders kreeg het dier al snel de bijnaam “ikea-pede”, die vervolgens op forums een gewilde soort werd om te verhandelen als huisdier (Diplopoda.de) en zo ook op deze manier de mogelijkheid kreeg getransporteerd te worden. Niet verbazend was dat de IKEA-palmen terug te leiden waren naar Nederlandse sierteeltleveranciers... en zo was het een kwestie van tijd voor deze indrukwekkende soort in Nederland aangetroffen zou worden.

Chondrodesmus cf. riparius klimmend uit een huiskamerpalm.
(Foto: Luke Vrijens)

Impact

Veel van de tropische soorten zullen niet verder komen dan de plantenspotten binnenshuis, waarmee de invloed minimaal blijft. Echter bepaalde tropische miljoenpoten kunnen milde gezondheidsklachten veroorzaken bij blootstelling aan de huid. Vandaar ook enige zorgen bij IKEA in het geval van *Chondrodesmus*. Veel soorten, met name platruggen (Polydesmida), kunnen de naar amandel ruikende waterstofcyanide uitscheiden. De hoeveelheid die een individueel dier kan uitscheiden is niet genoeg om een mens serieuze schade toe te brengen, hoewel het lichte blaren kan veroorzaken als je er gevoelig voor bent. Momenteel is het onwaarschijnlijk dat exotische miljoenpoten schade aanrichten aan inheemse flora en fauna. Het deel dat op het moment daadwerkelijk buiten gebouwen kan leven lijkt bovendien beperkt tot de kasplatrug en de Haagse kronkel (*Cylindroiulus apenninorum*). Uit het buitenland zijn echter gevallen bekend waarbij geïntroduceerde miljoenpoten lokaal zeer hoge dichtheden bereiken en inheemse miljoenpoten verdrijven. Ook in kunstmatige habitats, zoals kassen waar temperatuur en vochtigheidsgraad hoog zijn, kunnen soorten zich gemakkelijk vestigen en hoge aantallen bereiken. Zo kan bijvoorbeeld in Nederland de plant-beschadigende kasplatrug voor aanzienlijke schade en ongemak zorgen in de glastuinbouw.

Tot slot

Miljoenpoten krijgen nog maar weinig aandacht, onder andere vanwege de verborgen levenswijze. Een in Nederland gefotografeerd exemplaar van *Chondrodesmus cf. riparius*, een toch wel erg opvallend dier, heeft bijvoorbeeld jarenlang onopgemerkt in een plantentpot geleefd, voordat de bewoners hem of haar zagen. Het vermoeden is dan ook dat ons land nog veel meer onontdekte exotische miljoenpoten herbergt. Daarnaast zijn miljoenpoten vaak lastig te determineren wat het een minder toegankelijke soortgroep maakt. Met de huidige trends van toenemende ‘bioglobalisering’, het opwarmend klimaat, en ook nog eens de hierboven kort aangestipte interesse om deze miljoenpoten als huisdier te houden, is het dus zaak dat we deze groep beter in de gaten gaan houden. Dus kom je iets opvallends tegen in je huis of tuin, een tuinentrum, of een kas, verzamel het dier netjes in een potje, maak foto's en plaats die op de website Waarneming.nl of meld je bij EIS.

Verder lezen

Stoev, P. *et al.*, 2010. Myriapods (Myriapoda). Chapter 7.2. In: Roques A *et al.* (Eds) Alien terrestrial arthropods of Europe. *BioRisk* 4(1): 97–130.

Zie nummer 11 van Kijk op Exoten voor een artikel over de Haagse kronkel.

<https://www.ravon.nl/Portals/2/Bestanden/Publicaties/Nieuwsbrieven/KijkOpExoten/Exoten2015003003.pdf>